

LEYLI
VƏ
MƏCNUN

USTADNAMƏ



PDFləşdirən: **Gəcil Saytı**
<http://Gajil.20m.com>

Can deməklə candan can əskik olmaz,
Məhəbbət artırır, məhriban eylər.
Çor deməyin nəf'i nədi dünyada?
Abad könülləri pərişan eylər.

Nakəs adam danışıqdan saz olar,
Kərəmdən kəm, səxavətdən az olar,
Nüfədə qarışan şeyitbaz olar,
Mərd də sığışdırmaz, nəhaq qan eylər.

Mən istərəm alim, mö`min yüz ola,
Gözü haqq yolunda doğru, düz ola,
Dəhanında sözü üzbəüz ola,
Ələsgər yolunda can qurban eylər.

Ustadlar ustadnaməni bir deməyib iki deyir, biz də deyək, iki olsun, düşmanın ömrü olsun.

Bir insan ki, əsil olsa bina dan,
Qəlbə dəyməz, düz xəyalı gözləyər.
Artırıb şəfqətin şahən-şah olsa,
Bir təhərdə hər mahalı gözləyər.

Qəza, qədər başa salsın qaranı,
Dövlətə dost olan qılmaz çaranı,
Kasadlığa düşsən kəsər aranı,
Tikə dostu dövlət, malı gözləyər.

Demə şair Vəli düşüb gümana,
Fəhm yetiribdi yaxşı-yamana;
Kamil olan heç qovl verməz şeytana,
Dərkləyər, pürkamalı gözləyər.

Ustadlar ustadnaməni iki yox, üç deyər, biz də deyək üç olsun, düşmənlərin ömrü puç olsun.

Mə`rifət bəhrində, ədəb-ərkanda
Bir iyid istərəm lami-ləng ola.
Atı düldül ola, qılıncı düsər,
Dayanmaz, qabaqda yüz nəhəng ola.

Fərhad qaya çapar, sənginə yetməz,
Kimsə ərənlərin dənginə yetməz,

Heç cəng o mövlanın cənginə yetməz,
Ya Rum, ya Qeysər, ya Firəng ola.

Xəstə Qasım əl götürməz damandan,
Sidqini bağlayar sahib-zamandan,
O gün çox qorxaram şahi-Mərdandan,
Çəkə zülfüqarın xürd-təng ola.

Sizə haradan, kimdən söyləyim, keçmiş əyam-sabiqələrdən - Bağdad şəhərin Firuz tacirdən.

Bağdad şəhərində Firuz adında bir tacir vardı. Bunun malı, pulu həddən aşmışdı, amma heç bir fərzəndi yox idi. Özü də çox qocalmışdı. Firuz Abdulla adında birisini özünə köməkçi götürmüşdü. Abdulla çox sidq-ürəklə xidmət elədiyinə görə Firuz da onun xətrini çox istəyib, şəhərin varlı tacirlərindən birisinin qızı Reyhan xanımı Abdullaya almışdı.

Aradan bir müddət keçdi. Firuz tacir xəstələnib yorğan-döşəyə düşdü. Abdulla şəhərdə nə ki, həkim, cərrah vardı, götürüb gəldi, heç biri Firuz taciri sağalda bilmədi. Günü-gündən Firuz tacirin əhvalı pisləşdi.

Bir gün Firuz Abdullanı çağıraraq dedi:

- Abdulla, bu mal, bu pul, bu da ilxı. Mən də ki, görürsən, ölürəm. Mən öləndən sonra bu dövlətimə sahib durmaq, ticarət aparmaq üçün bir övladım yoxdu. Gəl bu var-dövləti sənə adına salım, mən öləndən sonra ye, iç, keyfini çək, mənə də rəhmət oxu.

Abdulla dinməyib, başını aşağı saldı. Abdulla tacir Firuzun xətrini çox istəyirdi, uşaq kimi ağlamağa başladı.

Firuz adam göndərüb, şəhərin qazısını çağırırdı. Bütün var-yoxunu Abdullanın adına saldı. Çox çəkmədi ki, tacir Firuz ömrünü Abdullaya bağışladı.

Abdulla neçə müddət tacirlik eləyib, öz gəlirini artırdı. Çox çəkmədi ki, Bağdad şəhərində birinci adam oldu. Yetim, kimsəsiz Abdulla dönüb oldu xacə Abdulla.

İndi qulaq asın, sizə söyləyim xacə Abdulladan. Xacə Abdullanın dövlətinin gəlhağəl vaxtı idi. Mal, dövlət həddindən aşmışdı. Amma oğulsuz bu cahicələ nəyə gərəkdə?

Xacə Abdulla günlərin bir günündə durub hücrəsinin bağladı, evinə gəldi. Əyalını çağıraraq dedi:

- Arvad, gəl abadanlıqdan xarabalığa, xarabalıqdan abadanlığa köçək.

Reyhan xanım dedi:

- Xacə Abdulla, de diyin beynimə batmadı. Açıq de görüm, nə demək istəyirsən?

Xacə Abdulla dedi:

- Gəl, otur yanımda.

Arvad xacə Abdullanın yanında oturdu. Abdulla dedi:

- Allah bizə bir fərzənd vermir. Fərzəndsiz də ki, evin ləzzəti yoxdu. Gəl bu var-yoxumuzu fağır-füğaraya paylayaq, bəlkə Allah bizə bir fərzənd verə. Sonra xarabalığı abadanlıqdırmaq asandı.

Xacə Abdulla var-yoxunu ehsan verdi. Fağır-füğaranın qarnını doyurdu, nə ki, qızilları, pulları vardı əlsiz-ayaqsızlara payladı.

Ay keçdi, gün dolandı; doqquz ay, doqquz gün, doqquz saat tamam olandan sonra xacə Abdullanın övrəti Reyhan xanımın bir uşağı oldu. Uşağı adını Qeys qoydular.

Aradan bir ay keçmişdi ki, Qeys ağlamağa başladı. Hərçi elədilər ki, Qeysin ağlamağını kəssinlər, mümkün olmadı. Axırda belə məsləhət gördülər ki, Qeysi bulaq başına aparsınlar, versinlər arvadların qucağına, hər kimin qucağında dayanıb ağlamasa, onu Qeysə daya tutsunlar.

Qeysin anası uşağı qucağına alıb, bulaq başına apardı. Qeysi hər kimin qucağına verdilər, dayanmadı, ağladı. Baxdılar gördülər ta arvad xeylağı qalmadı. Amma kənardə yaş yarım bir balaca qız dayanıb. Qeysi verdilər bu qız uşağının qucağına. Qız, uşağı alan kimi Qeys səsini kəsdi. Başladı mat-mat bu qızın üzünə baxmağa. Kənardan baxanlar bu işə təəccüb eləyib, xəbər aldılar:

- Ay qız, kimin qızısən? Adın nədi?

Qız dedi:

- Mənim adım Leyli, özüm də Soltan Mahmud paşanın qızıyam.

Xacə Abdulla xəbər getdi ki, bəs soltan Mahmud paşanın qızı Leyli xanım oğlun Qeysi qucağına alan kimi, ağlamağını kəsdi. Əgər çarə olsa, sənə Leylidən olacaq.

Xacə Abdulla durub, Soltan Mahmudun yanına gəldi. Başına gələni nağıl eləyib dedi:

- Gərək qızın Leylini verəsən, ta ağlları kəsənə kimi oğlum Qeysnən bir otaqda qalsınlar.

Soltan Mahmud xacə Abdullanın sözünü yerə salmayıb, razı oldu. Xacə Abdulla Leylini götürüb gəldi evinə. Bunlara otaq ayırdı. Bir də, daya tutub, bunları dayanın ixtiyarına verdi.

Aradan bir müddət keçdi. Uşaqlar yaşa doldular. Belə ki, məktəbə getmək vaxtları çatdı. Xacə Abdulla Qeyslə Leylini məktəbə qoydu. O zamanacan oxudular ki, Leyli on altı yaşa çatdı, Qeys də on beş yaşa.

Günlərin bir günündə Qeyslə Leyli məktəbdən çıxıb, evlərinə gedirdilər, Qeys yolda diqqətnən onun gül rüxsarına tamaşa eləyib, əlini boynuna saldı, rüxsarından bir busə aldı. Leylinin yanaqları yeniyetmə qırmızı alma kimi alışıb yandı. Bu işi kim gördü, kim görmədi, bir imansız qarı yolnan, dalında da bir şələ qaratıkan gedirdi. Gördü ki, Mahmud paşanın qızı Leyli Qeyslə öpüşür. Tez qaratıkanı yerə atıb, özünü Leylinin anasının yanına yetirdi, dedi:

- Nə durubsan, ay allahın yazıq bəndəsi?! Qızın Leyli Qeysnən məktəbdən qol-boyun çıxıb, evə gəlirdilər, yolda Qeys Leylidən busənin yüzünü bir köpüyə alırdı, o da nisyə, xirmən vaxtına.

Leylinin anası qarıya inanmadı. Sabahı gün tezdən durub məktəbə gəldi. Daldalanıb divarın dibində Qeyslə Leylinin yolunu gözləyirdi ki, bir də gördü, budu, Qeysnən Leyli qol-qola keçirib, məktəbə gəlirlər. Qapının ağzında Qeys Leylidən bir busə aldı. Leylinin anası özünü saxlaya bilməyib, Leylinin biləyindən yapışdı, döyə-döyə götürüb apardı öz evlərinə, otaqların birinə salıb, qapıları da üzünə bağladı. Leyli tək-tənha otaqda qaldı. Bir müddət belə keçdi. Günlərin birində Leyli çox ah-zardan sonra pəncərəni açıb, bağa-bağçaya tamaşa edirdi ki, bir də gördü bir dəstə qız məktəbə gedir. Leylinin Qeyslə məktəbdə keçirdiyi günlər yadına düşdü. Siyah təlindən birini ayırıb, sinəsəz elədi, sıxıb döşünə, görək qızların Qeysə nə xəbər göndərdi:

Dəstə ilə gedən qızlar,
De, durmasın, ona, gəlsin!
Xəbər alsın-günüm qara,
Düşmüşəm zindana, gəlsin!

Ovçunun ovu dəstində,
Anamdı canım qəsdində,
Qaragöz Qeysin üstündə
Düşmüşəm zindana, gəlsin!

Leyli qurban olsun sizə,
Qara zülfü tökün üzə,
Gedin deyən qaragözə,
Düşmüşəm zindana, gəlsin!

Qızlar ötüb getdilər, Leyli oturub ağlamağa başladı. Sən demə, anası qapının dalında dayanıb qulaq asırmış, gördü ki, Leyli Qeys deyib, gözünün yaşını bahar buludu kimi tökür, içəri girib dedi:

- Qızım, niyə ağlayırsan?

Leyli gözünün yaşını silib dedi:

- Ana, darıxıram. Axı niyə qoymursunuz məktəbə gedəm?

Anasının bir tərəfdən Leyliyə ürəyi yandı, bir tərəfdən də qəzəbləndi, aldı, görək nə dedi:

Eşitmişəm, əcəb balam,
Bir aşığa yar olmusan.
Məhəbbətin bəlasından
Çox tez xəbərdar olmusan.

Anası belə deyəndə Leyli qızardı. Sonra siyah saçlarından üç təl ayıraraq, sinəsinə basdı, aldı, görək anasına nə cavab verdi:

Nə deyirsən, aman ana,
Heç kimə mən yar deyiləm.
Aşıq-məşuq danışırısan,
Mən ki, xəbərdar deyiləm.

Aldı Leylinin anası:

Nə layiqdi dost yanında,
Qaldın dillər dastanında,
Biganələr bostanında
Açıb, lələzar olmusan,

Aldı Leyli:

Oxuyuram məktəbdə mən,
Dolanıram ədəblə mən,
Bu diyari-Ərəbdə mən,
Heç ki, taxsırkar deyiləm.

Aldı Leylinin anası:

Sənsən gözəllər içrə baş,
Adın olub aləmə faş,
Qınar səni yar, yoldaş,
Deyərlər biar olmusan.

Aldı Leyli:

Var get o məktəbxanadan,
Xəbər algilən molladan,
Nə istəyirsən Leylədən?
Binamus, biar deyiləm.

Hər ikisi sözlərini tamam elədilər. Leyli dedi:

- Ana, mən heç kimə aşıq deyiləm. Gəl məni burax, gedim məktəbə. Mən Qeysi özümə qardaş bilirəm.

Anası razı olmadı. Leyli ağlamağa başladı. Leylinin anası işi belə görəndə dedi:

- Qızım, onu bil ki, bu gündən sonra sən məktəb üzü görməyəcəksən. Sənin yerin dörd divar arası olacaq. Sən Qeysdən əlini üz! Ölsən də səni Qeysə verməyəcəyik. Bir də Qeysin üzünü görməyəcəksən!

Leyli gözlərinin yaşını tökə-tökə görək anasına nə deyir.

Aldı Leyli:

Aman ana, gözüm ana,
Qoyma dər sim qala mənim.
Sənə qurban özüm, ana,
Qoyma dər sim qala mənim.

Oxuyuram hərfi başdan.
Ayırma yaru yoldaşdan,
Rəva deyil, qanlı yaşnan
Qoyma gözüm dola mənim.

Leyliyəm, candan bezaram,
Dərdimə dərman yazaram,
Yengi açmış lələzaram,
Qoyma rəngim sola mənim.

Leyli sözünü tamam elədi. Dilynən də yalvardı ki, burax məktəbə gedim.

Leylinin anası kəsən-kəs razı olmadı, qapıları Leylinin üzünə bağlayıb, çıxıb getdi.

Leylinin əlacı hər yerdən kəsildi. Günlərin bir günündə evdə oturmuşdu, Qeysin surəti gəlib dayandı Leylinin gözünün qabağında. Qız lap dəli-divanə oldu, durub gəldi pəncərənin qabağına. Açıb küçəyə tamaşa eyləyirdi, gördü ki, bir oğlan qoltuğunda kitab-dəftər məktəbə gəlir. Leyli əl eyləyib, oğlanı saxladı, xəbər aldı:

- Can qardaş, sən Qeysin yoldaşlarındansanmı?

Oğlan dedi:

- Bəli.

Leyli dedi:

- Gəl sənə bir məktub verim, apar Qeysə ver.

Oğlan dedi:

- Yaz, aparım verim.

Leyli kağız-qələm götürüb, məktubu yazdı. Oğlana verdi. Oğlan soruşdu:

- Bacı, bu məktubda nə yazıbsan?

Leyli kağızın məzmununu görək Qeysin yoldaşına necə dedi.

Aldı Leyli:

Vəfalı yar, durub baxma yoluma,
Mən daha məktəbə gələn deyiləm.
Seyrağıblar vaqif oldu halıma,
Mən daha məktəbə gələn deyiləm.

Gecə, gündüz həsrətini çəkərəm,
Məhəbbətin ürəyimdə əkərəm,
Səndən ötrü qanlı yaşlar tökərəm,
Mən daha məktəbə gələn deyiləm.

Leyli deyər: bollu-bollu dərd məndə,
Əğyarın tənənəsi saldı kəməndə,
Düşmüşəm məhbəsə, zindana, bəndə,
Mən daha məktəbə gələn deyiləm.

Oğlan məktubu Leylidən alıb, məktəbə gəlməkdə olsun, sizə xəbəri verim Qeysdən.

Qeys bir neçə gün evdə qalıb, ata-anasından sirrini gizlətdi. Gecə-gündüz göz yaşını axıdı, evdən bayıra çıxmadı. Qeysin anası Reyhan xanım oğlunu belə pərişan halda gördü, durub gəldi oğlunun yanına, gərdəninə tökülmüş qulac sacını alıb, sinəsaçı elədi, görək Qeysə nə dedi.

Aldı Reyhan:

Oğul, söylə sözün, mən sənə qurban,
De gələn, dərdinə çara eylərəm.
Qoymaram qalasan qəmlərə mehman,
Öz ağ günlərimi qara eylərəm.

Qeys anasına cavab vermədi. Göz yaşı damcı-damcı axıb tökülürdü Qeysin yanağına. Anası oğlunun bu halını görüb dedi:

Qurbanam gözündə yaşına sənin,
Ağını kim qatdı aşına sənin?
Əyər bir iş gələ başına sənin,
Mən özümü həzar para eylərəm.

Qeys yenə də anasına cavab vermədi. Reyhan xanım özünü saxlaya bilməyib, əlin saldı Qeysin boynuna, görəksözünü necə tamamladı.

Aldı Reyhan:

Mən Reyhanam, gözüm qaldı yaş üstə,
Yandırdın bağrımı ab-ataş üstə,
Qoymamam Bağdadda daşı daş üstə,
Deyilən, dərdinə çara eylərəm.

Qeys bu dəfədə anasına bir söz deməyib, içindən elə bir ah çəkdi ki, ağızından od çıxdı. Sonra durub, birnəfəsə yüyürdü məktəbə. Amma göz gəzdirib Leylini tapa bilmədi. Leylinin həmişə oturduğu yerə gəlib, üzü üstə yıxılıb, ağlamağa başladı. Məktəb yoldaşları yığıldı Qeysin başına. Bu dəmdə də Leylinin kağızı gəlib çatdı. Qeys alıb kağızı oxudu. Məzmunundan xəbərdar olandan sonra kağız gətirən oğlana dedi:

- Qardaş, mənim yazı yazmağa əlim varmır, mən saznan deyim, sən də mən deyəni yaz.

Aldı Qeys:

Gecə, gündüz durub yolun gözlərəm,
Bilməm neçün, məhribanım gəlmədi.
Salıbdı başıma nigarım sevda,
Qan-yaş tökür giribanım, gəlmədi.

İstəməm izzəti, cahı, dövləti,
Neyniyəm sənsiz dünya ləzzəti?
Ahuların qıllam sözü, ülfəti,
Sərf edim yolunda canım, gəlmədi.

Qeysəm, vətənimdən qırağa düşdüm
Leyli, Leyli sorağa düşdüm,
Gülzari – hüsnündən fərağa düşdüm,
Məskən etdim biyabanı, gəlmədi.

Söz tamam oldu. Qeys kağızı alıb büktü. Yenə də haman oğlana verib dedi:

- Aparıb verərsən Leyliyə.

Oğlan kağızı aparıb yüyürməcə yetirdi Leyliyə. Leyli kağızı oxuyub, məzmunundan xəbərdar olanda heç bilmədi neyləsin. Uşaq kimi evin bir küncündə oturub, ağlayıb sızlamaqda olsun, sizi xəbər verim Qeysdən. Qeys tay-tuşdan ayrılıb öz mollasının yanına gəldi. Molla xəbər aldı:

- Dərsə niyə gəlmirsən?

Qeys dedi:

- İzn ver, bir necə sözüm var, deyim.

Molla izn verdi. Görək Qeys ondan necə halallıq istədi.

Aldı Qeys:

Halal eylə, hümmət eylə, əfəndim,

Məhəbbət oduna yana gedirəm.

Eşqin səməndini sürüb meydana,

Mənzil sürüb, biyabana gedirəm.

Görünməz nigarım, düşmüşəm dərdə,

Eşqinin sevdası dolandı sərdə,

Qərarım gəlməyir duram bu yerdə,

Mənzil sürüb, biyabana gedirəm.

Qeys belə deyəndə mollası dedi:

- Gəl, bu sevdadan əl çək, dərsini yarımçıq qoyma!

Qeys alıb sazını, cuş eləyə-eləyə, görək sözünü necə tamamladı.

Başə yetişmədi dərsim, sava dım,

Bərəks etdi çərx-fələk mura dım,

Mən Qeys ikən Məcnun qoyuldu a dım,

Üz çevirib biyabana gedirəm.

Qeys sözünü müxtəsər elədi, mollası ilə halallaşmış, gəldi məktəb yoldaşlarının yanına. Görək bunlara nə dedi:

Aldı Qeys:

Məktəbdə cəm olan növrəs cavanlar,

Gəlin bir-bir halallaşın, gedirəm.

Tüllabeyi-əmlər, həm savadxanlar,

Gəlin bir-bir halallaşın, gedirəm.

Qəza-qədər yazdı lohi-talıma,

Atam-anam qan ağlasın halıma,

Bir dilbər sevdası düşüb canıma,

Gəlin bir-bir halallaşın, gedirəm.

Məni dərdə salan meyi-saqidi,

Sinəm üstə yar düyünü, dağıdı,

Həmtaylarım, Qeysin axır çağıdı,
Gəlin bir-bir halallaşın, gedirəm.

Qeys sözünü müxtəsər eləyib, eşqi dəniz kimi cuşam gəldi. Dağ, dərə deməyib, elə hey getməyə başladı. O qədər getdi ki, gözdən itdi, gəlib bir çölü-bərrü biyabana çıxdı. Çox gəzdi, az gəzdi, bir çeşmə tapdı, üzü-quyulu bu çeşmə üstə düşüb, ağlamağa başladı.

Qeys burada qalmaqda olsun, indi eşit xəbəri verim sənə Leylidən. Leyli eşitdi ki, Qeys Məcnun adını alıb, vəhşi tək üz qoyub çölü-bərrü biyabana, durub ayağa, gəldi qızların yanına, dedi:

- Qızlar, bahar fəslidi, gəlin gedək gəzməyə.

Qızlar razı oldular. Leyli gəlib anasından izn aldı, çıxdılar çölə. Qızlar gəzmək niyyətilə, Leyli Qeysi axtarıb tapmaq niyyətilə, düşdülər çölü-bərrü biyabana. Gəzhagəz, gəlib çıxdılar bir çəmənığa. Leyli baxıb gördü ki, qızların yanında Qeysi tapa bilməyəcək. Belə bir tədbir töküb, qızlara dedi:

- Qızlar, gəlin bu yeri nişanlıyaq. Sonra hərəmiz bir yana gedək. Kim tez gül dərib qayıtsa, bu ipək dəsmal onun olsun.

Qızlar razı olub, hərəsi bir yerə dağılıdılar. Leyli qızlardan ayrılıb, o qədər getdi ki, gözdən itdi. Bir qədərdən sonra gözünə bir tüstü göründü. Yeriyyə irəli, gördü ki, öz məhbubu Qeysdi, bulanıb toztorpağa, iki diz üstə oturub, rəngarəng güllərdən yığıb qabağına, tamaşa eləyir. Leyli irəli yeriyyə dayandı. Qeys başını qaldırıb onu görən kimi eşqi cuşa gəldi. Qalxdı ayağa. Leyli dedi:

- Qeys, bu nədi? Özünü niyə bu kökə salmısan?

Qeys aldı, görək Leyliyə nə cavab verdi:

Nə müddətdi camalını görmürəm,
Salıb məni qəm bu halə, sevdiiyim!
Dost bağının əlvən gülün dərmirəm,
Düşüb başım qalma qala, sevdiiyim!

Məhəbbətin salıb məni dərbədə,
Məskənim olubdu biyaban, çöllər,
Əliyyə-Mürtəza, saqiyyə-kövsər
Verib mənə bir piyalə, sevdiiyim!

Mən Qeysəm, dərdindən olmuşam şeyda,
Sirrini demərəm əğyarə, yada.
Sən mənim, mən sənin, fani dünyada
Salma məni yaman halə, sevdiiyim!

Qeys sözünü tamam elədi, iki həsrətkeş sarmaşiq kimi bir-birinə sarılıb, bihuş, dünyadan xəbərsiz qaldılar. İndi bunlar burada qalsınlar, sizə xəbəri verim qızlardan. Qızlar rəngarəng güllərdən yığıban, dəstə tutub, nişan qoyduqları yerə cəm oldular. Gördülər ki, Leyli gəlib çıxmadı. Leylinin ləpirin tutub getdilər axtarmağa. Gəzib, gəzib, axırda gəlib çıxdılar hamən çəmənliyə. Gördülər ki, Leyliyə Qeys gül bülbülə, bülbül gülə sarılan kimi bir-birilərinə sarılıb, heç dünyadan xəbərləri də yoxdu, başlarının üstə

də iki gürzə ilan durub. İlanlar qızları görəndə kimi çəkilib getdilər. Qızlar bir neçə dəfə Leyli, Leyli çağırır, gördülər ki, bunlar heç ayılan deyillər. Leylini Qeysin qucağından ayıraraq götürdülər, şəhərə tərəf üz qoydular. Leyli ayılıb gördü qızlar bunu xəstə kimi aparırlar, xəbər aldı:

- Ay qızlar, məni belə niyə aparırsınız?

Qızlar dedilər:

- Sən gül dərməyə gəlmişdin, ya məhbubunla görüşməyə?

Leyli xəbər aldı:

- Mən haradaydım?

Dedilər:

- Sən Məcnunun yanında idin.

Leyli dedi:

- Qızlar dünyada nə yaxşıdı?

Bu suala hərə bir cür cavab verdi. Biri yeriyib irəli dedi:

- Dünyada sirdaşlıqdan başqa yaxşı şey ola bilməz.

Belə deyəndə Leyli qızlara yalvardı ki, bu gördüklərini atasına, anasına deməsinlər. Qızlar söz verdilər ki, demərik. İş bu yerə yetişəndə Leylinin yrəyi sakit olub, görək dərdinə münasib nə dedi.

Aldı Leyli:

Sənə qurban olum, kərəmli xuda,
Gəlib bu mənzilə, yara uğradım.
Kərimdən, rəhimdən, həm müşküləşə,
İtirdiyim ruzigara uğradım.

Bir adın Hədi idi, bir adın Vəhdud,
Səndən hasil olub cəmi-əl-məqsud,
Sən ver muradımı, ya heyyəlmə`bud,
Gəlib qəmi-dili-zara uğradım.

Baharın fəslidi, oxur bülbüllər,
Açılıb səbzələr, lalələr, güllər,
Divanəyəm, mənə Leyli deyərlər,
Eşqə düşdüm, xiridara uğradım.

Söz tamam oldu. Qızlar Leylini alıb evə gətirdilər, anasına da heç bir sirr vermədilər. Leyli oturub evdə, gecə-gündüz peşəsi ağlamaq olsun, eşit Qeysdən.

Qeys eşqdən bihuş olub, üç gün, üç gecə özünə gəlmədi. Dördüncü günü sabahın yeli ona dəyib, ayıldı. Baxıb gördü ki, Leyli yoxdu. Elə bildi ki, bivəfahıq eləyib. Eşqin dəryası yenə cəşmə gəldi. Baş götürdü, özünü ins-cins olmayan çöllərə çəkdi.

Qeysin atası eşitdi ki, oğlu Məcnun adı ilə səhralar müsafiri olub. Abasın çiyinə saldı, bir heybə çörək götürdü, düşdü ərəb çöllərinə, oğlunu axtarmağa.

Bir müddət səhraları gəzdi, ancaq oğlunu tapa bilmədi. Qayıdıb Bağdada gələn macalda yolda uzaqdan bir adam gördü, amma bu adamın yanında ağ-ağ şeylər vardı. Güman elədi ki, çobandı, yanında da qoyun-quzu. Dedi:

- Yaxşı oldu. Gedib bundan Qeysi soruşaram.

Bir necə qədəm irəli gəlib, gördü bu çoban deyil, öz oğlu Qeysdi. Çayın kənarında dayanıb, mat-mat çaya baxır. Qeys çayda atasının əksini görən kimi istədi qaça. Xacə Abdulla yapışıb oğlunun biləgindən, dedi:

- Oğul, üç gündü ki, səndən ötrü gəzirəm. Hər yeri gəzib, hər yetəndən səni soruşmuşam. De görüm, sənin dərdin nədi ki, belə çöllərə, səhralara düşmüşən?

Qeys heç bir söz demədi. Balaca pıçağını çıxartdı, qolunu cırmayıb, damarından balaca qan aldı. Atası xacə Abdulla baxıb gördü oğlunun qolundan qan açılıb töküldü daşların üstünə, hər yerdə «Leyli-Leyli» yazıldı. Sonra döşünü verdi atasının qulağına. Xacə Abdulla qulaq asıb gördü, Qeysin sümükləri də Leyli-Leyli deyir.

Dedi:

- Oğul, indi bildim ki, səni dəli-divanə eyləyən Leylidi. Gəl gedək toyunu eləyim. Leyli evimizdə səni gözləyir.

Abdulla Qeysi qatıb qabağına, götürüb gəldi Bağdada. Qeys evlərinə çatıb, qapıdan içəri girdi. Gördü ki, toydan heç iy də yoxdu. Atasından xəbər aldı:

- Ata, bəs hanı Leyli? Hanı toy?

Xacə Abdulla dedi:

- Oğul, hələlik sənə dərviş toyu eləyəcəyəm. Bəy toyu sonraya qalıb.

Qeys keçib otaqların birində oturdu. Qeysin anası Reyhan sevinə-sevinə Qeysin boynunu qucaqlayıb, o üzündən, bu üzündən öpüb dedi:

- Qeys, oğlum, xoş gəlibsən!

Qeys Leylini anasından görək necə xəbər aldı.

Aldı Qeys:

Alıb başım, xidmətinə gəlmişəm,
Ana, mənim mehribanım görünməz!
Hanı, de, qəlbimin soltanı, xanı?
Neçün təxti-Süleymanım görünməz?

Leyli yarın sevdasına dolmuşam,
Hüsn-camalına aşiq olmuşam,
Sorağını bizim evdə almışam,
Gizlənbmi növcəvanım, görünməz!

Məcnunam, qəsidəm düşübdü dilə,
Qeysinəm, göz yaşım dönübdü selə,
Canım ana, mənə doğrusun söylə,
Gedibmi, o mehribanım, görünməz?

Qeys sözünü tamam elədi. Reyhan dedi:

- Oğul, Leyli burda idi, getdi ata-anasını görməyə.

Qeys səhərə kimi oturub Leylini gözlədi. Gördü ki, Leyli gəlib çıxmadı. Qələm aldı, bir kağız yazıb verdi anasına, dedi:

- Ana, bu kağızı Leyliyə ye tir.

Reyhan xanım xəbər aldı:

- Oğul, bu kağızda nə yazıbsan?
Qeys görək kağızın məzmununu anasına necə de di.
Aldı Qeys:

Elimdən, yurdumdan oldum dərbədən,
Hanı mənim məmləkətim, elim, yar?!
Aşiq aşiqinə beləmi yanar?
El bilməzsə, sən bilərsən halım, yar!

Şeyda bülbül havalanıb dövrələr,
Təbib gəlsə, yaralarım qövrədən,
Bir tərəfdən qohum-qardaş cövrələr,
Bir tərəfdən sən bükərsən belim, yar!

Bülbül ağlar, gül yerini aldı xar,
Bu sinəmdə oxlanmamış nəyim var?
Miskin Qeysi, gəl, qoyma sən intizar,
Qoyma çöldə gözü yaşlı qalım, yar!

Söz tamam oldu. Reyhan kağızı aparıb gizlətdi. Xacə Abdulla çıxıb bayıra pir kişilərdən yığdı, məsləhət gördülər ki, Leyliyə elçi getsinlər, Qeysə alsınlar.

Yığışıb pir kişilər xacə Abdulla ilə birlikdə gəldilər Soltan Mahmudun hüzuruna. Soltan Mahmud baxıb gördü ki, bir necə kişilə bərabər xacə Abdulla onun evinə gəlir. Tez çıxıb qarşılarına, bunları xoş sifətlə qonaq otağına qəbul elədi. Oturub hərə öz istədiyi yerdə, bir qədər şirin-şirin söhbət elədilər. Xacə Abdulla baxıb gördü ki, məclisdə oturanların heç birisindən bir səda çıxmır. Axırda özü üzünü Soltan Mahmuda tutub dedi:

- Soltan Mahmud, mənim oğlum Qeys sənin qızın Leylinin dərdindən dəli-divanə olub. Biz də elliknən yığılıb sənin qızıya elçi gəlmişik. Gərək Leylini verəsən Qeysə.

Soltan Mahmud başını aşağı endirib, gözlərini tikdi yerə. Haçandan-haçana sual elədi:

- Məcnunun mənası nədi?

Xacə Abdulla dedi:

- Məcnun, yəni divanə, dəli.

Soltan Mahmud dedi:

- Xub, indi ki, dəlidi, mən qızımı dəliyə necə verim?

Əhli-məclis yerbəyerdən qalxıb dedilər:

- İndi ki, qızın Leyli Qeysə getmək istəyir, daha sənin nə sözün ola bilər?

Soltan Mahmud dedi:

- Eybi yoxdu, mən razıyam. Əyər məcnunluq adını üstündən götürsə, mənim qızım qurbandı sənin oğluna.

Xacə Abdulla razı oldu, hər iki tərəfdən «allah mübarək eləsin» deyib-getdilər.

Sənə xəbər verim Qeysdən. Qeys oturmuşdu evdə, gördü ki, nə Leylidən bir xəbər çıxdı, nə də atasından. Eşqin dəryası cuşa gəlib, başladıq hönkürtü ilə ağlamağa.

Haçandan-haçana ağlamağını saxlayıb, qalxıb getmək istədi. Gördü ki, atası qapını açıb girdi içəri. Qeys sarılıb atasının boynuna, xəbər aldı:

- Atayi-mehriban, de görüm, necə gəldin?

Atası dedi:

- Oğul, Leylini aldım sənə.

Qeys başını tikib aşağı, bir xəylaq özünə toxtaqlıq verib dedi:

- Atayi-mehriban, bəs necə oldu ki, birkərəmə qızı verdilər?

Atası dedi:

- Oğul, Soltan Mahmud ərz elədi ki, əyər məcnunluq adın üstündən götürsən, vallah, billah, Leyli sənindi.

Xacə Abdulla belə deyəndə Qeys alıb sazın, öz atasına görək nə dedi:

Divanə əlində ixtiyar olsa,
Eşq damınə heç giriftar olurmu?
Bir kimsənin kamalında, ağlında,
Kəm olmasa kəm aşikar olurmu?

Təbibə dərdimin yox ehtiyacı,
Leylinin rüxsarı dərdim əlacı,
Bir kəsin eşq ilə dönsə məzacı,
Əğyar tə'nəsindən bimar olurmu?

Məcnunam, ay ata, eyləmə tədbir,
Tədbirin bugunə eyləməz tə'sir,
Leyli xəyalımı eyləyib təğyir,
Qeyridən qəmimə qəmxar olurmu?

Qeys sözünü müxtəsər eləyib, istədi üz qoyub səhraya gedə. Xacə Abdulla tutub oğlunu saldı otağa, qapıları üzünə bağlayıb, çıxıb gedirdi ki, Qeys pəncərədən boylanıb, elə bir qıy vurdu ki, ağzından od çıxdı. Dağ, daş titrədi. Xacə Abdulla qulaq asmayıb, istədi çıxıb gedə. Baxıb gördü ki, ayaqları quruyub. İrəli qədəm ata bilmir. Dönüb dedi:

- Oğul, səni mən zindana salmıram. İzn ver, gedim sevgilinin atasının yanına məsləhətə.

Qeys dedi:

- İzn verirəm, amma axşama özünü mənə ye tirərsən.

Xacə Abdulla çıxıb şəhərə, getdi tanış-bilişlərinin evinə. Onlardan tədbir istəyib dedi:

- Mənim oğlum əldən ge dir. Mənə tədbir!

Bir çoxları dedilər:

- Divanəyə nə tədbir?

Bir çoxları da dedilər:

- Apar pirə, bəlkə şəfa tapar.

Xacə Abdulla qalxıb oğlunun yanına gəldi. Otağın qapısını açdı. Qeys xəbər aldı:

- Ata, necə oldu?

Xacə Abdulla dedi

- Oğul, gəl səni aparım pırə, bəlkə şəfa tapasan.

Qeys dedi:

- Ata, mənim ağlım yerindədi. Sən get elə bir dəli tap ki, pırə ona şəfa versin.

Mənim şəfamı Leylidən başqa heç kəs verə bilməz.

Xacə Abdulla gecəni yatdı, səhər tezdən durdu, güclə Qeysi qabağına qatıb, pırə yola düşdü.

Qeys gördü ki, göy üzündə beş-on durna gedir. Dayanıb durnalara dedi:

Göynən gedən beş-on durna,

Aparırlar pırə məni.

Məyər mən dəli olmuşam,

Aparırlar pırə məni?

Uca dağlarda məskənim,

Bəlli deyil heç məkanım,

Görsəz, deyin Leyli yarım,

Aparırlar pırə məni.

Məcnunam, düşmüşəm lova,

Dərdimə eyləsin dava;

Leyli yazsın mənə dua,

Aparırlar pırə məni.

Qeys sözünü müxtəsər eləyib, qoşuldu atasına, gəldilər pırə, Xacə Abdulla dedi:

- Oğul, dayan burada, mən yalvardıqca sən də pırə yalvar, bəlkəm şəfa tapasan.

Xacə Abdulla görək pırə necə ərz-hal elədi.

Aldı xacə Abdulla:

Qibleyi-ələmim, kani-şəfaət,

İstərəm dərdimə davalar səndən.

Çoxlar mənim tək istəyib nəcat,

Bəxş olub onlara ətalər səndən.

Ey qədri bilinməz, nütfəsi ali,

Sənsən kəşf eyləyən müşküllü hali,

Divanə oğluma sən ver kəmalı,

Neçələri yetib kəmalə səndən.

Kə Nəbəyi-beytulla deyirlər adın,

O İbrahim Xəlil qılıb bünyə dın,

Ey piri-Bağdadım, sən ver mura dım,

Abdulla götürsün şəfalar səndən.

Xacə Abdulla oğluna çox yalvardı ki:

- Oğul, sən də pırə yalvar, bəlgə sənə ağıl, kəmal verə.

Qeys gülüb dedi:

- Ata, mənim başında Leyli sevdası var. Pir mənim dərdimə dərman eyləyə bilməz. Mənim dərdimin dərmanı Leylidi.

Xacə Abdulla çox yalvardı oğluna, gördü ki, sözünə baxmayacaq, əlini salıb Qeysin boynuna, o üzündən, bu üzündən öpdü. Qeysə eşq güc gətirdi, nə kimi bağıra-bağıra fəryad-fəğanla çıxıb birdən, o yerəcən getdi ki, gəlib çatdı bir dağın döşünə. Nə qədər əlləşdisə dağa çıxmağa yol tapa bilmədi, dedi:

Ey sanə-cahan, fərdi-bihəmtay
Lütfü kərəmindən bir yar istərəm.
Əql, kəmal mənim hacətim deyil,
Eşqin bazarında bidar istərəm.

Eşqin piyaləsin nuş edib qanım,
Məhəbbət rəngindən boyanıb qanım,
Daim zimistanda keçməsin günüm,
Baharın fəslində gülzar istərəm.

Sözün tamam eləyib yola düşdü, gəlib, dağın burcasına yetişdi, nə qədər o tərəf-bu tərəfə getdisə yol tapmadı, aldı, görək dağlara nə dedi.

Aldı Qeys:

Uca boylu duran dağlar,
Əcəb müşkül yolların var.
Sərv boylu ağacların,
Axan soyuq suların var.

Şir, aslan yığnaqların var,
Ahu, maral oynaqların,
Gül, gülüstan yaylaqların,
Açılmış lələzarin var.

Məcnunam, yol azıb gəldim,
Həddən aşıb mənim dərdim.
Bir yol göstər, keçim gedim,
Can alıcı canların var.

Sözünü tamam elədi, dağın ətəyi ilə getməyə başladı. O qədər getdi ki, gəlib çatdı çölü-bərrü biyabana. Amma aclıq Qeysi elə taqətdən salmışdı ki, heç yeriyə bilmirdi. Dayanıb, görək nə dedi. Aldı Qeys:

Məni yoxdan var eləyən,
Sən məni nakam öldürmə!
Dərdə giriftar eləyən,
Sən məni nakam öldürmə!

Gizlin sirrim heç kəs bilməz,
Bilən əlacım eyləməz,
Üzüm şad olub heç gülməz,
Sən məni nakam öldürmə!

Məcnunam, dərdə peyvəstə,
Biyabanlar içrə xəstə,
Yetişməz xəbərim dostu,
Sən məni nakam öldürmə!

Sözüm tamam eləyib, başladı yol getməyə. Bir qədər getmişdi ki, bir baxdı bir şəxs bir ahunu qabağına qatıb aparır. Məcnun xəbər aldı:

- Ey şəxs, bu ahunun təxsiri nədi ki, əsir eyləmişən?

Şəxs dedi:

- Çıxıb getsənə yolunla. Nə işinə?!

Məcnun tutub bu şəxsin qabağını, başladı yalvarmağa. Yalvardı, görək necə yalvardı:

Səyyad, rəhm eylə bu hala,
Azad elə bu ahunu!
Gözü yaşlı bu qəzala,
Azad elə bu ahunu!

Gözdən axan ol yaş ilə,
Ayrı salma yoldaş ilə,
Çıxart gözüüm maqqaş ilə,
Azad elə bu ahunu!

Məcnunun yoxdu minnəti,
Yox dost yanında hörməti,
Nədi ahunun qiyməti?
Azad elə bu ahunu!

Səyyad dedi:

- Hamı sənə kimi dəli ola bilməz ki? Mən ovu əlimdən buraxsam, əhli-əyalımın yanına nə üzlə gedərəm?

Qeys çox yalvardı ki, kişi ahunu buraxa, buraxmadı. Qeys əlini cibinə salıb axtardı, gördü təkə bir qızıl var, çıxarıb səyyada verdi. Səyyad ahunu verdi Məcnuna, çıxıb getdi. Məcnun ahunu öpüb dedi:

- Mən sənə həmrəh oldum, sən də mənə həmrəh ol! Leyli mənim yadıma düşəndə, görək Leyli təsəllisini sən mənə verəsən.

Ahu başladı Məcnuna Leyli təsəllisi verməyə. Beləliklə bir neçə ahu Məcnunun başına cəm oldu. Məcnun onlarla dolanmağa başladı.

Bir gün Məcnun oturmuşdu, gördü ki, bir nəfər şəxs, əlində bir qəşəng sabuta gedir. Məcnun gedir. Məcnun kəsib səyyadın qabağın, yalvardı ki, bu sabutanı ver mənə.

Səyyad dedi:

- Sən nə axmaq adansan! Mən zəhmət çəkim, sabuta tutum, gətirim verim sənə.

Səyyad belə deyəndə, Məcnun alıb görək nə dedi:

Amman səyyad, gözüm səyyad,

Ver mənə bu sabutanı!

Sənə qurban özüm, səyyad,

Ver mənə bu sabutanı!

Leylinin gözləri qara,

Çıxıb qarşıma ilqara,

Sabuta dil yetirər yara,

Ver mənə bu sabutanı!

Səyyad dedi:

- Sən nə axmaqsan! Yarına məktub göndərəcəksən, mən niyə ovumu pulsuz-pələsiz sənə verim?

Məcnun cuşa gəlib, görək sözün axır bəndini necə tamamladı:

Məcnunam, yoxdu tavanım,

Heç şeyə gəlməz gümanım,

Rəhm elə, cavandı canım,

Ver mənə bu sabutanı.

Qeys sözün müxtəsər eləyib, dililə də çox yalvardı ki, sabutanı ver. Kişi verməyib dedi:

- Havayı da adam adama şey verərmə? Məcnun ora-burasına baxdı, heç bir şeyə gümanı gəlməyəndə paltarını soyunub səyyada vermək istəyirdi ki, birdən gözü qoluna sataşdı, bazubəndi gördü. Acıb bazubəndi verdi səyyada, sabutanı aldı. Sonra ona dedi:

- Mən səni azad elədim, sən də mənim Leyli yarına məktub aparmalısən.

Sabuta insan kimi baş tərptədi, bu da oldu Məcnuna yoldaş.

Məcnun ahunu, sabutanı alıb, «Leyli, Leyli» deyə-deyə gəlib çıxdı bir çayın kənarına. Gözəl-göyçək bir çəməndə oturub, ahunu aldı qucağına, Leyli təsəllisi almaqda olsun, sabuta da qalxdı göyə, enib oturdu Məcnunun başında. Açıb qanadlarını Məcnuna kölgəlik elədi.

Bu dəmdə bir kişi yolla gedirdi. Məcnun baxıb gördü ki, bunun əlində zəncirli bir şey var. Məcnun durub özün yetirdi hamın kişiyə, xəbər aldı:

- Bu nə şeydi, belə zəncirləyib yanınca gəzdirirsən?

Kişi cavab verdi ki:

- Bunun adına mantar deyərlər.

Məcnun dedi:

- Nəyə lazım olan şeydi bu?

Kişi dedi:

- Bu mantarı oynadı, pul yığıram.

Məcnun gülüb dedi:

- Əsil mantarı qoyubsan burda, onu niyə oynadırsan?

Kişi dedi:

- Hanı əsil mantar?

Məcnun dedi:

- Mənciyəz.

Kişi dedi:

- Sən nə səfeh adamsan.

Kişi istədi çıxıb gedə, Məcnun tutub dedi:

- Sən bu mantarı burax getsin, haman zənciri açıb bağla mənim boynuma. Sonra apar məni Bağdad şəhərinə. Leylinin imarətinin qabağında oynat, nə qədər qızıl istəsən, o sənə verər.

Kişi mantarı buraxdı. Zənciri taxdı Məcnunun boynuna. Hər ikisi gəldilər çıxdılar Bağdad şəhərinə. Kişi özün Leyli olan imarətin qabağına çatdırıb, başladı Məcnunu oynatmağa.

Bağdad şəhərinin əhalisi səğirən-kəbirən nə ki, vardı, yığıldılar Məcnunun tamaşasına. Leyli pəncərədən baxdı ki, görsün imarətin qabağına bu qədər camaat nədən ötrü yığılıb. Birinci baxışda Leyli sevgilisini tanıdı, özünü saxlaya bilməyib, çəkildi içəri, hədsiz-hesabsız qızıl səpələdi Məcnunun başına. Bahar buludu kimi gözlərindən yaş axıdı, yıxıldı rəxtixabına.

Məcnun baxıb gördü ki, Leyli görünməz oldu. Kişiyə dedi:

- Məni apar Leylinin pəncərəsinin qabağına.

Kişi Məcnunu götürüb apardı Leylinin pəncərəsinin qabağına. Məcnun bir xəylaq oynadı. Gördü ki, Leyli evdən bayıra çıxmır. Eşqin dəryası cuşa gəldi alıb zəncirləri əlinə, sinəsaz eyləyib, görək yanıqlı yanıqlı nə dedi:

Gül üz lü dilbərim, dur ver payımı,
Sailəm, qarpına ehsana gəldim!
Zənciri salmışam qəddi-boyuma,
Dərdim tüğyan edib, dərmanə gəldim!

Cinunluğuma səbəb olubmu eşqin,
Binayi-könlümü dəlibdi eşqin,
Məni səhralara salıbdı eşqin
Zülmədən qarpına amanə gəldim!

Məcnunam, bir nura olmuşam əsir,
Gəlmişəm qarpına, boynumda zəncir,
Göstər camalını, mahi-minəvvir,
Nə çəkibsən özün pünhana, gəldim!

Məcnun sözün tamam eləyib, gördü gi, Leyli görünmədi. İstədi üz qoya səhraya, bu dəm Leyli mənzilindən bayıra çıxdı. Məcnun Leylinin rüxsarını görən kimi eşqin dəryası cuşa gəldi, əl atdı zəncirə, parça-parça edib, hər parçasını bir tərəfə tulladı, üz

qoydu səhraya. Bu tərəfdən də Bağdad şəhərinin uşaqları Məcnunun qaçmağını görcək, qıy vurub basdılar daşa. Məcnun yağış kimi yağan daşa baxmayıb, özünü yetirdi səhraya. Bir neçə gün gəzib dolandıqandan sonra, Leyli yadına düşüb, yenə üz qoydu Bağdad şəhərinə. İki gözünü bir parça əskiylə bağlayıb, xəlvət küçələrlə özünü saldı Leylinin bağına. Leyli çıxıb bayıra, gördü ki, Məcnunun şəhla gözləri bağlıdı. Elə bildi ki, həqiqətən Məcnun kor olub. Leyli təb`ə gəlib, siyah hörüklərini sıxdı döşünə, görək nə dedi:

Divanə dilbərim, neçün bağlanıb,
Söylə görüm, o məstanə- gözlərin?
Qan ağlamaq yaraşarmı bülbülə,
Bağlanıbdı o məstanə gözlərin!

Biyaban, çöllərdə ahu-zar çəkib,
Nərəstə qəddini dərdü qəm əyib,
Qeysə fələkdən nə bəlalər dəyib,
Baxmaz bizə o məstanə gözlərin?

Bıçarə Leyliyəm, adım dildədi,
Seyrəğiblər bilməm nə xəyaldaı,
Aç gözünü, yarın gör nə haldadı,
Baxsın, görsün o məstanə gözlərin!

Leyli sözünü müxtəsər eləyib, tutdu Məcnunun qolundan, apardı otağına, sarmaşığı gülə sarılan kimi, iki həsrətli sarıldılar bir-birinə, Məcnun bir müddət Leyli ilə bir yerdə qaldı. Birdən eşqin dəryası cuşa gəldi. Qalxıb üz qoydu səhraya. O qədər getdi ki, gəlib çatdı öz biyaban mənzilinə.

Gördü ki, burada o qədər ahu, sabuta var ki, gəl görəsən. Məcnun qatışib bunlara, başladı bu heyvanlarla gün keçirməyə. Bunlar burda qalsınlar, indi eşidin Leylidən.

Aradan bir müddət keçdi. Leyli dərdə səbr eləyə bilməyib, günü-gündən saralıb zəfərana döndü. Günün birində anasının yanına gəlib dedi:

- Ana, darıxıram. İzn ver, qızlarla gülşən bağına seyrə çıxım.

Anası izn verdi. Leyli bir dəstə qız götürüb, seyrə çıxdı. Bir xeylaq gəzib, ürək açan yerlərdə əyləndikdən sonra bir çəmənə tapıb oturdular.

Leylinin gözü dörd idi ki, bəlkə Məcnuna bu tərəflərdə rast gələ. Amma Məcnunun heç iysi də gəlmirdi.

Leyli çox bikef olub əmr verdi ki, çadırı bir az yanda qursunlar. Qızlar çadırın qabağında oturub, səbirsizliklə Məcnunun yolunu gözləyirdilər.

Bu zaman Salam şahzadə atasının vəziri ilə şikardan gəlirdi. Güzarları düşdü bu çadırın yanından. Salam şahzadə diqqətlə baxıb gördü ki, burda bir dəstə qız var. Amma bu qızların içində bir gözəl qız əyləşib, elə bil on beş gecəlik aydı. Salam şahzadə Leylidəki gözəlliyə heyran qalıb, vəzirə dedi:

- Vəzir, bu qız hansı bəxtəvərin qızıdı?

Vəzir dedi:

- Bu, Bağdadlı Soltan Mahmudun qızı Leyli xanımdı.

Vəzir belə deyəndə Salam şahzadə atının başını qaytarıb, özünü yetirdi şəhərlərinə. Beş gün, on gün otağından bayıra çıxmadı. Padşah bir gün xəbər aldı:

- Oğlum nə üçün mənim yanına gəlmir?

Vəzir dedi:

- Şahzadə xəstədi.

Şah durub oğlunun yanına gəldi. Xəbər aldı:

- Oğlum, nə üçün biki fəsan?

Salam şahzadə dedi:

- Ata, mənim dərdim naxoşluq deyil. İzn ver, dərdimi sənə deyim.

Padşah izn verdi. Salam şahzadə dedi:

Əzəl gündən mən Bağdada varanda
Bir sona sallanıb, çıxdı qarşıma.
Zər kəməyə qurşanmışdı incə bel,
İndi deyim nələr gəldi başıma.

Şəhərdən çıxmışdım tərlan ovuna,
Gördüm, aşıq oldum gözəl boyuna,
Hərdən sığal verir zülfü-muyuna,
Bir sona sallanıb çıxdı qarşıma.

Salam deyir: sözüüm çoxdu sinədə,
Tülək, tərlan, məskən salar binədə,
Gözüm qalib Mahmud qızı Leylidə,
Ata, rəhm et, gözdən axan yaşıma.

Salam şahzadə sözünü müxtəsər elədi, sözlə də atasını başa saldı. Padşah dedi:

- Oğul, elə bundan ötrü ah-zar eləyirsən? Bu dəqiqə elçi göndərib, Leylini sənə istəyəm.

Şah vəzir-vüzərasını elçi sifətilə Bağdad şəhərinə göndərdi.

Soltan Mahmud elçiləri o ki var, ləyiqincə qəbul eləyib, nə üçün gəldiklərini xəbər aldı.

Vəzir dedi:

- Soltan Mahmud, gərək qızını allahın əmrilə Salam şahzadəyə verəsən.

Vəzir belə deyəndə Soltan Mahmud baxıb gördü ki, gələn elçilər ağır eldəndi. Özü də çox adlı-sanlıdılar. Üzünü tutub elçilərə dedi:

- Bir qız nə şeydi? Qurbandı sizə!

Elçilər elə burada mübarəkbad elədilər, Leylinin şirnisini içib, çıxıb getdilər.

Bunlar burda qalsınlar, indi eşit Zeyddən. Zeyd Məcnunun məktəb yoldaşı idi. Eşitdi ki, Leylini ərə verirlər. Özü-özünə: - Ey dad, bu heç qeyrətdən, insafdan deyil ki, Məcnun <Leyli, Leyli> deyib dağa-daşa düşsün; onun sevgilisini götürüb şahzadəyə ərə versinlər. Yox, mən bu işə gəndən baxa bilmərəm, - deyib; dəmir çarıqlarını ayağına çəkdi, əsanı-əlinə aldı, heybəsinə iki-üç çörək qoyub, yol getməyin binasını qoydu.

Ustad dili yüyrək olar. Zeyd bir müddət yol gedib, bir çayın kənarına çatdı. Gördü ki, burda bir şey od tutub yanır. Tez özünü yetirib, gördü burda yatan binəva Məcnundu,

hər ah çəkdikcə ağzından od çıxır. Zeyd yan alıb, bir təhərlə Məcnunu ayıldı. Məcnun bir qədər çəkmədi ki, gözünü açıb Zeydi başının üstə görcək, qalxıb istədi uzaqlara qaça, Zeyd onun qolundan bərk-bərk tutub dedi:

- Qardaş, dur aparım səni Bağdad şəhərinə.

Qeys xəbər aldı:

- Nə üçün?

Zeyd dedi:

- Leylini Salam şahzadəyə verdilər. Bu gün-sabah toy olacaq.

.Məcnun Leyli adı eşidəndə bahar buludu kimi gözünün yaşını tökdü. Zeyd gördü ki, Məcnunun gözündən axan yaş da yerə düşdükcə «Leyli, Leyli» deyib fəğan eləyir.

Sonra Məcnun ahuların birini qucağına alıb dedi:

Başına döndüyüm vəfalı dostum,
Amandı, Leylini əldən verməyin!
Əhli-Bağdad gedin, minnətdar olun,
Yalvarım, Leylini əldən verməyin!

O incə bellini, qara tellini,
Quba qaz yerişli, tutu dillini,
Bağdad mahalında ağır ellini,
Amandı, Leylini əldən verməyin!

Dərya cuşa gəlsə, ada dayanmaz,
Qızıl kəmər incə beldə dayanmaz,
Yanar Məcnun cismi, oda dayanmaz,
Amandı, Leylini əldən verməyin!

Məcnun sözünü müxtəsər elədi, eşqin dəryası cuşa gəldi, mədəd deyib qalxdı. Tüstü kimi gözdən itib getdi. Zeyd kor, peşiman Bağdad şəhərinə dönməkdə olsun, sənə deyim Leylidən. Leyli eşitdi ki, onu ərə verirlər. Gecəni gündüzə, gündüzü gecəyə qatıb, ağlamağa başladı.

Leyli bir gün axşam vaxtı gördü ki, bir necə pərvanə şamın işığına aşıq olub, özlərini yaxıb yandırmaq istəyirlər. Haman dəqiqə Leyliyə təb zor eyləyib, hörük saçından üç tel ayırdı, sinəsaz eləyib, görək nə dedi:

Canın yara qurban edən pərvana,
Mən də sizin təkin yara aşığam.
İstərəm yetirim canı canana,
Mən də sizin təki yara aşığam.

Mən də sizin təki yara bərabər,
Dolanım başına, hər axşam, səhər,
Verən yoxdu Məcnunumdan bir xəbər,
Mən də sizin təkin yara aşığam.

Biçarə Leyliyəm, Məcnundu butam,
Məhəbbət qoymayırs dincələm, yatam;
İstərəm sizinlə ünsiyyət tutam,
Mən də sizin təkin yara aşığam.

Leyli sözünü müxtəsər eləyib, evdən bayıra çıxdı, özünü yetirdi reyhan bağına. Bir tərəfdə Məcnun deyib ağlamaqda olsun, eşit Zeyddən.

Zeyd Bağdad şəhərinə gəlib çatmışdı. Güzarı düşdü reyhan bağına. Gördü ki, bağıın xəlvət bir guşəsində yanıqlı bir səs gəlir. İrəli yeriyib gördü ki, bu, binəva Leylinin səsidir. Leyli Zeydi görcək tanıyib, haradan gəldiyini xəbər aldı. Zeyd dedi:

- Məcnunun yanından gəlirəm.

Leyli Məcnun adı eşitcək dedi:

- Can Zeyd, Leylinin axır çağıdır. Məcnunu səndən istəyirəm.

Zeyd dedi:

- Heç qəm çəkmə! Bədənimdə nə qədər can var, çalışıb Məcnunu sənə yetirərəm.

Zeyd bunu deyib, geriyə döndü, yol getməyin binasını qoydu.

Zeyd gecəni gündüzə, gündüzü gecəyə qatıb, gəlib çıxdı haman yerə. Ordan bir soraq tapmayan kimi, üz qoydu irəli getməyə. Az getdi, çox getdi, gəlib çıxdı bir çəmənəgaha. Gördü Məcnun ahunu alıb qucağına ağlayır, ahudan Leyli təsəllisi istəyir. Qeyd yetib, Məcnunu tutdu. Leylinin sözlərini ona deyib, onu başa salmağa başladı. Bu dəm Nofəl deyilən bir pəhlivan beş yüz qoşunla seyrə çıxmışdı. Gördü ki, budu, bir çəmənəgahda iki cavan oturub. Atını sürüb özünü bunların barabarına yetirdi, gördü bu iki nəfərin birisi xəstədi. Ancaq elə gözəldi ki, gəl görəsən. Hayıf ki, o gül rüxsarı saralıb solub. Sərv qəddi əyilib. Nofəl özünü saxlaya bilməyib, əhval-pürsən olmaqçın, görək nə dedi:

Ahu-zarla gəzən cavan,
Qalx, dərđini söylə mənə!
Nədən oldun tərki-vətən?
Qalx, dərđini söylə mənə!

Nədən belə ah-zarlısan?
Yoxsa sən ya digərlişən?
Bir de görüm nə yerlişən?
Qalx, dərđini söylə mənə!

Nofələm, səni götürürəm,
Vətəninə tez ye turrəm,
Dərđinə əlac etdirrəm,
Qalx, dərđini söylə mənə!

Nofəl sözünü müxtəsər eləyib, dili ilə də xəbər alanda Zeyd alıb, görək ona nə dedi:

Başına döndüyüm ədalət şahı,

Bu növcavan, bil, Leyliyə aşıqdi,
Qan-yaş axıtmağı eyləyib adət,
Bu növcavan, bil, Leyliyə aşıqdi.

Minib eşq atna, olubdu süvar,
Vəhşilərlə eylər səhrada güftar,
Məcnunun cəsədi od içrə yanar,
Bu növcavan, bil, Leyliyə aşıqdi.

Zeyd deyir: Məcnunun ötübü dərdi,
Onu qürbətlərə atıbdı dərdi,
Səksənə, doxsana ye tibdi dərdi,
Bu növcavan, bil, Leyliyə aşıqdi.

Zeyd sözünü müxtəsər eləyib, Nofəli başa saldı. Nofəl bu haqsızlığa tab gətirə bilmədi, alıb Məcnunla Zeydi, Bağdad şəhərinin kənarına gəldi. Tez bir kağız yazıb, Soltan Mahmuda göndərdi. Soltan Mahmud kağızı açıb oxudu. Gördü ki, bunu Nofəl çağırtdırır. Hirsindən kağızı cırıb atdı. Qasidə dedi:

- Əyər mən ona lazımsa, hüzuruma özü gəlsin!

Qasid xəbəri Nofələ yetirdi. Nofəl hirsindən oxyayının zəncirini çeynəməyə başladı. Bir nə rə çəkib, Bağdad şəhərinə girdi. Çatıb, görək Soltan Mahmuda necə hədə-qorxu gəldi. Nofəl Soltan Mahmudun imarətinin qabağında at oynada-oynada dedi:

Oyuncaqdi şəhri-Bağdadın işi,
İndi Soltan Mahmud meydana gəlsin!
Bir qıy vursam qalar meydanda leşi,
İndi Soltan Mahmud meydana gəlsin!

Misirdən alıram baci-xəraci,
Çəkərəm, yıxaram hasarı, bürcü,
Gəlməsə meydana, yoxdu əlacı,
Durmasın Mahmud şah, meydana gəlsin!

Nofələm, mən indi meydan eylərəm,
Ol şəhri-Bağdadı viran eylərəm,
İndi təxtü tacın al qan eylərəm,
Durmasın Mahmud şah, meydana gəlsin!

Nofəl sözünü müxtəsər eyləyib, başladı meydanı gəzməyə. Soltan Mahmud baxıb gördü ki, gəlməsə olmayacaq. Atını minib qoşun-dəsgahla gəldi Nofəlin barabarına dedi:

- Mənə görə qulluq?

Nofəl dedi:

- Qul sahibi olasan. Qulaq as, gör nə deyirəm. Yayın, oxun mizrab, saz eyləyib, görək nə dedi:

Baş götürüb ayağına gəlmişəm,
Soltanım, Leylini səndən istərəm,
Özüm üçün səni qəm-xar bilmişəm.
Soltanım, Leylini səndən istərəm.

Leyli, Leyli deyib gəzir çölləri,
Tərk eləyib ağır-ağır elləri,
Qanlı yaşa boyanmışdı telləri,
Qiyətli gövhəri səndən istərəm.

Nofəl yolda qoyar əziz başını,
Sitəm edib, axıtma göz yaşını,
Sinəsinə döyür səhra daşını,
Məcnunçun Leylini səndən istərəm.

Nofəl sözün tamam eləyib, dillə də Soltan Mahmuddan xahiş elədi ki, Leylini Məcnuna versin. Amma Soltan Mahmud sözünün üstündə möhkəm durub, yox deyəndə, görək bir-birlərinə necə hərbə-zorba gəldilər,

Aldı Nofəl:

Öz-özünü salma mənim cəngimə,
Gəldim, burdan əlləri boş getməyəm
Nuh tufanın indi göstərmə sənə,
Gəldim, burdan əlləri boş getməyəm!

Aldı Soltan Mahmud:

Baxma gilən divanələr ahına,
Var get burdan, mən Leylini vermərəm!
Salma gilən özün qəm girdabına,
Var get burdan, mən Leylini vermərəm!

Adlı Nofəl:

Şəhərlər dağıdıb, ləşkər pozaraq,
Min düşmanı bir qılınca düzərəm,
İndi sənin mən başını üzərəm,
Gəldim, burdan əlləri boş getməyəm!

Aldı Soltan Mahmud:

Gəl danışma sən bu qədər əfsana,
Batırma özünü nəhaq al qana,
Sən neylərsən mənim təkin aslana!
Var get burdan, mən Leylini vermərəm!

Aldı Nofəl:

Bil, ismim Nofəldi, özüm namidar,
Çox ölkələr eyləmişəm tarü-mar.
Mərd iyidlər Bağdadı da dağdar,
Gəldim, burdan əlləri boş getməyəm!

Aldı Soltan Mahmud:

Mahmud şaham, yetişmişəm mən cana,
Bac vermərəm sənə təkin düşməyə,
Laf söyləmə, gəl girəlim meydana,
Var get burdan, mən Leylini vermərəm!

Hər ikisi hər bə-zor balarını tamam ələyib, şiş kimi meydana girdilər. Qan su yerinə axmağa başladı.

Məcnun bir və`də baxıb gördü ki, Soltan Mahmudun qoşunu qırılıb, ta bir şey qalmadı. Tez çıxdı dağların burcasına, əlinə gələn xırdalı-irili daş yığıb, Nofəlin qoşununun başına tökdü. Nofəl bir və`də baxdı ki, göydən daş yağır. Başını yuxarı qaldırıb gördü ki, daş yağdıran Məcnundu.

Dedi:

- Ey divanə, nə ələyirsən?

Məcnun cavab verdi:

- Sevgilimin atasının qoşununu qıarsan, məndən inciyər. Belə ələyirəm ki, onun xatiri xoş olsun.

Hamı Məcnunun sözünə məəttəl qaldı. Məcnun da özünü yerə atıb, çölü-bərrü biyabana üz qoydu. O qədər getdi ki, tüstü kimi gözdən itdi. İşi belə görən Nofəl davanı saxlatdı. Bu tərəfdən də Soltan Mahmud barışıq e`lan elədi, xoşluqla ayrıldılar. İşi yubandırmasın deyə Soltan Mahmud Leylini tezliklə köçürtmək üçün Salam şahzadəyə xəbər göndərdi ki, toy tədarüki başlamaqda olsunlar.

İndi eşit Məcnundan. Məcnun dağlar burcasından enib, özünü bir nəfəsə yetirdi qalın meşəyə. Bir cığır tapıb, başladı cığırla getməyə. Bu anda bir bülbül qonub ağac başına, başladı oxumağa. Məcnunun təbinə zor gəldi, alıb görək nə dedi:

Sıx ormanda gəzən bülbül,
Sən sızlama, mən sızla ram.
Bağrım başın əzən bülbül,
Sən sızlama, mən sızla ram.

Bülbül, göysün altı qara,
Ürəyim olubdu yara,
Mən həsrətəm Leyli yara,
Sən sızlama, mən sızla ram.

Məcnunam, başımdı qalda,
Bulud oynar sağda, solda,
Leylinin gözləri yolda,
Sən sızlama, mən sızla ram.

Məcnun sözünü müxtəsər elədi, çeşmənin üstündə yıxılıb ağlamağa başladı. Bülbül hamam saat enib, oturdu Məcnunun- kürəyinin ortasında. Bir az keçmədi ki, bir neçə göyərçin gəldi. Çeşmənin suyundan içib, bunlar da qaldılar Məcnunun yanında. Ahular, ceylanlar da gəlib çıxdılar. Vəhşi heyvanlar da Məcnunla dostlaşmağa başladılar. İş o yerə çatmışdı ki, hətta gürzə ilan da Məcnundan ayrılmayırdı, onunla bir yerdə gəzib dolanırdı.

Bir gün meşə heyvanları, şir, pələng, ayı, tülkü, dovşan, bütün quşlar Məcnunun ətrafına yığılıb, ixtilat məqamında oturmuşdular. Birdən Leyli Məcnunun yadına düşdü. Eşqin dəryası cuşa gəldi, qalxıb çıxdı dağların başına. Diqqətlə Bağdad şəhərinə baxdı. Ürəyindən qara qanlar axmağa başladı. Ahunun birini qucağına alıb dedi:

Dərdim yenə tuğyan etdi,
Viran qalsın belə ellər!
Cavan ömrüm zaya getdi,
Viran qalsın belə ellər!

Səndə gəlim necə durum?
Yar deyibən boyun burum,
Daş-torpağın xalis zülüm,
Viran qalsın belə ellər!

Məcnunam mən, ah çəkərəm,
Bürücü, barını sökərəm;
Leylini səndən dilərəm,
Viran qalsın belə ellər!

Məcnun sözünü müxtəsər elədi, enib dağların bürcasından, yol getməyə üz qoydu. Vəhşi heyvanlar, quşlar da ondan əl çəkmədilər.

Məcnun özünü Leyli ilə görüşdükləri çəmənə getirib, gördü lələ köçüb, yurdu qalıb. Leyli yadına düşdü, təbinə zor gəlib aldı, görək nə dedi:

Ahu oynaqlı şux çəmən,
Əmanətimi istərəm.
Neçin viran olub bağrın?
Əmanətimi istərəm.

Bülbülün geyibdi qara,
Ürəyim olub səd para,
Təbib gəlsə, etməz çara,
Əmanətimi istərəm.

Yazıq Məcnun eylər dilək,
Bu qəm qoymur bizi gülək,
Güc eyləmə, çərxi-fələk,
Əmanətimi istərəm.

Sözünü müxtəsər eləyib, baxdı ki, otdan, çiçəkdən səs çıxmadı. Bir ah çəkib, üzü üstə yıxıldı, ağlamağa başladı. Bütün heyvanlar cərgə vurub, üzük qaşığı kimi Məcnunu araya alıb, onun keşiyini çəkməkdə olsunlar, eşit Leylidən.

Leylinin köçürülməyinə üç-dörd gün qalmışdı. Binəva heç bilmirdi nə eləsin. Günü-gündən payız yarpağı kimi saralıb solurdu. Soltan Mahmud qızının bu halını görüb, ondan xəbər aldı:

- Qızım, nə üçün belə bike fəən?

Leyli dedi:

- Məhriban ata, yaman darıxıram. İzn ver, siyahətə çıxım, bəlkə könlüm açıla.

Soltan Mahmud qoşun götürüb, qızı Leylini qoşdu qızlara, düşdülər yola. Bir çuğul qarısı da qoşuldu bunlara.

Soltan Mahmud bir neçə yerdə düşməyi qızına təklif elədisə də, Leyli razı olmadı. Harda dayanıb düşmək istəyirdilərsə, Leyli deyirdi:

- Ata, bura mənim xoşuma gəlmir.

Belə-belə üç gün yol gəlib, axır bir çəmənliyə çıxdılar. Çadırları qurdular. Hərə öz çadırına çəkildi. Leyli də öz çadırına çəkilib oturdu. Amma Məcnun üçün gözləri dörd idi. Bu dəmdə bir kəklik oxumağa başladı. Leylinin təbinə güc gəlib, görək kəkliyə nə dedi:

Baharın gözəl çağında,
Nə oxursan nazlı kəklik?!
Yaxıb yandırma sən məni,
Az oxu sən, nazlı kəklik!

Qızıl gül yarpaq içində,
Sinəm çarpaz dağ içində,
Yaşıl donlu bağ içində
Az oxu sən, nazlı kəklik!

Leyli deyir: öyün, öyün,
Bağrım başı olub düyün,
Halım yara yetir bu gün,
Az oxu sən, nazlı kəklik!

Leyli sözünü tamam eləyən kimi kəklik qalxıb, düz Leylinin çadırının üstündən keçib getdi. Leyli kəkliyin dalınca baxıb, öz-özünə dedi:

- Yəqin burda bir sirr var. Gərək bu kəkliyin dalınca gedəm.

Qalxıb getməyə başladı. Kəklik özünü bir çəmənliyə verdi. Leyli haman çəmənliyi nişanlayıb, özünü oraya yetirdi.

Nə gördü? Gördü ki, bura vəhşi heyvanlarla doludu. Heyvanlar bunu görən kimi hərəsi bir yana çəkildi. Leyli irəli yeriyib gördü binəva Məcnun burada yatıb. Amma başının üstündə bir gürzə ilan var. İlan Leylini görən kimi çəkilib getdi. Leyli Məcnunun başını dizi üstə alıb, görək onu necə ayılmağa başladı:

Qədəm basıb hüzuruna gəlmişəm,
Qara gözlü mehribanım, oyan, oyar!
Seyraqıblar girib canım qəsdinə,
Qara gözlü mehribanım, oyan, oyar!

Aç gözünü, dərdim deyim sənə, yar,
Mən miskin sirin deyim sənə yar,
Ürək dağlı pənah gətdim sənə, yar,
Qara gözlü mehribanım, oyan, yar!

Leyli deyir: mən pərişan olmuşam,
Sarıliban heyva kimi solmuşam,
Can sevdiyim, mən sərgərdan qalmışam,
Qara gözlü mehribanım, oyan, yar!

Leylinin iyi Məcnuna dəycək, gözünü açdı. Amma Leylini başı üstə görən kimi eşqin dəryası cuşa gəlib, istədi durub qaça, Leyli Məcnunun qolundan tutub qoymadı. Hər iki aşiq sarmaşiq kimi bir-birinə sarılıb, elə qucaqlaşdılar ki, heç dünyadan xəbərləri də olmadı. Bunlar burda qalsın, sizə xəbər verim çuğul qarıdan.

Çuğul qarı gecənin bir aləmində durdu: - Gedim görüm Leyli xanım neyləyir, bəlkə mənə bir baş yağı düşdü, - deyib yola düzəldi. Gəlib çadıra çatdı, gördü ki, çadırın qapısı açıq, Leyli xanım da yoxdu. Çuğul qarı diqqətlə yerə baxıb gördü ki, Leyli xanımın izi günçıxan tərəfə gedir: - Gedim, görüm bu qız hara gedib? Bəlkə mənə buradan da bir baş yağı düşdü, - deyib, Leylinin izini tutub getməyə başladı.

Çuğul qarı o qədər getdi ki, Leyli öz sevgilisi ilə yatdığı yerə çatdı. Çuğul qarı özünü yetirib gördü nə, Leyli Məcnunla dodaq-dodağa verib yatıb. Çuğul qarı palçıqlı balağın əlinə aldı, dabanına tüpürüb, özünü bir başa Soltan Mahmuda yetirdi. Tövşüyə-tövşüyə dedi:

- Vay səni görüm qan qusasan. Nə durmusan? Qızın Leyli yenə o divanə Məcnunu tapıb. Filan yerdə dodaq-dodağa verib, elə yatıblar ki, heç dünyadan xəbərləri yoxdu.

Soltan Mahmud çuğul qarıdan belə eşidən kimi ona bir nəfər qoşdu ki, gedib xanımı götürüb gəlsin.

Çuğul qarı palçıqlı balağının ucunu dişinə alıb, qaranəfəs yüyürməyə başladı. Gəlib çatdılar o yerə ki, Leyli ilə Məcnun sarmaşiq kimi bir-birinə sarmaşiq yatmışdılar. Çuğul qarı istədi əl atsın Leyliyə, onu Məcnundan ayırsın. Bu anda gürzə ilan kolun dibindən çıxıb, ona sarmaşdı. İşi belə görən Soltan Mahmudun adamı dabanına tüpürüb, elə qaçdı ki, heç iyi-tozu da qalmadı. Bu tərəfdən Məcnun ayıldı. Çuğul qarını görən kimi, yerindən qalxdı. Gözü Leylinin rüxsarına sataşcaq, eşqinin dəryası cuşa gəlib, getməyə üz qoydu.

Sabahın mehi Leylinin rüxsarına dəyib, onu da ayıldı. Gördü ki, Məcnun yoxdu, onun yerinə qızıl gül kolunu qucub. Tez qalxdı, qara hörüklərini sinəsaz eyləyib, görək bu ayrılığa nə dedi:

Şaxı sınımış qızıl güllər,
Yar yanımdan necə oldu?
Bürünmüşdü zülflərimə,
Yar yanımdan necə oldu?

Fələk mənə belə yazdı,
Qara gözlü, quba qazdı,
Danışanda xoş avazdı,
Yar yanımdan necə oldu?

Leyli, baxtın qəhrə dönüb,
Şad günlərin zəhrə dönüb,
Göz yaşların nəhrə dönüb,
Yar yanımdan necə oldu?

Sözünü müxtəsər eləyib, dönüb getmək istəyirdi ki, ayağının altında çuğul qarının meyitini gördü. Bildi ki, bunu atası göndərib. İş daha atasına da məlumdu. Hörük saçlarını əlinə aldı, cəhənnəmə vasil olmuş çuğul qarına bir təpik vurub, qaçmağa başladı. Ta ki, gəlib öz çadırına yetişdi, çox keyfsiz bir tərəfdə oturub, ağlayırdı ki, Soltan Mahmud çuğul qarının gəlib çıxmadığını görüb, onun çadırına gəldi. Qızını görcək xəbər aldı:

- Qızım hardaydın?

Leyli utandığından atasının üzünə baxa bilmədi, başını aşağı salıb, yavaşca dedi:

- Mehriban ata, darıxdığım üçün seyrə çıxmışdım.

Soltan Mahmud geri qayıtdı, xidmətçilərə çadırları yığışdırıb, şəhərə qayıtmalarını əmr elədi. Haman saat əmr yerinə yetirilib, Bağda da köçdülər.

O biri tərəfdən Salam şahzadə elçi göndərdi ki, Leylini apara. Soltan Mahmud razılıq verdi. Toy tədarükü başlandı. Şəhərin yetmiş yeddi yerindən məşşatə çağırıldı. Leylini geyindirib, yetmiş yeddi qələm zinət verdilər. Qazanlar asıldı. Ocaqlar yandı. O günü fəqirən, səğirən hər kim vardı, toy məclisinə gəlmişdi. Hamı şadlıq keçirirdisə də, amma Leylinin könlü açılmırdı, gözlərindən bahar buludu kimi yaş axırdı.

Bunlar kefdə, damaqda olsunlar, sənə kimdən deyim, Zeyddən. Zeyd özünü Məcnuna yetirib, onu əhvalatdan xəbərdar elədi. Məcnun dedi:

- Qardaş, al bu zənciri boynuma bağla, mənə Leyli olan imarətin qabağına apar!

Zeyd zənciri Məcnunun boynuna salıb, Leyli olan imarətin qabağına gətirdi.

Məcnun dedi:

- Qardaş, sən çirtmə vur, oxu, mən oynayaacağam.

Zeyd çirtmə vurub oxudu, Məcnun oynamağa başladı. Toy məclisinə toplanan qızlar, gəlinlər tamaşaya çıxdılar. Səsə-küyə Leyli də çıxdı.

Məcnun Leylini görən kimi görək nə dedi:

Gəl, sevdiiyim, halallaşaq, ayrılacaq,
Dolansın boynuna ağ əllər indi.
Nə xoş xına görüb, rəngi al çalır,
Şimşad barmaqlarla ağ əllər indi!

Çərxi-fələk gör nə işlər qayırdı,
Can sevgilim, səni məndən ayırdı,
Yazıq canım eşq oduna qovurdu
Gəl tut tüstüsünə, ağ əllər indi!

Məcnunu gör, əcəb lüt-üryan oldu,
Bağrım başı yandı, ha büryan oldu,
Od tutub cəsədim yanhayan oldu,
Durubdu qəsdimə ağ əllər indi!

Məcnun sözünü müxtəsər elədi, elə bir nalə-fəryad çəkdi ki, dağ-daş titrədi, üz qoydu səhraya, elə bil ki, yayından ox ayrıldı. Məcnunu qaçıb getmiş görən Leyli tab gətirə bilməyib, görək nə dedi:

Çərxi-fələk, xanımın dağılsın,
Eylədin sinəmi yara sən indi!
Bərbad olsun giribanın, dağılsın,
Saldın məni sönməz nara sən indi!

Əzəl başdan əyri oldun Adəmə,
Mədəd de dim, mən oturdum matəmə,
Çərxi-fələk, zəhər qatdın -badəmə,
Kəsdin məni həzar para sən indi!

Leyli, qaldın nə bəd dillər içində,
Mənə ağlar bülbül güllər içində,
Rüsvey oldum ağır ellər içində,
Əcəb oldum üzü qara mən indi!

Leyli sözünü qurtarıb, ürəyi qəşş elədi, daş parçası kimi yerə sərildi. Qızlar onun üzünə müşk, ənbər səpib, ayıldıb öz otağına apardılar.

Toyun üçüncü gecəsi kəcavələr hazırlandı, Leylini Salam şahzadənin imarətinə köçürtdülər. Elə ki, Leyli gəlin otağına daxil oldu, Salam şahzadə istədi buna yaxın dura, Leyli dedi:

- Şahzadə, mən indi səninəm. Amma tələsmə, yedi gün mənə möhlət ver ki, Məcnun ya dımdan çıxsın.

Salam şahzadə bir söz demədi. Əlacı kəsilib razı oldu.

Bu yeddi günü Leyli gecə-gündüz ağlamaqda keçirdi. O, ağlayıb ölüm istəyirdi. Başqası ilə ülfət eləmək ona cəza kimi gəlirdi. Onun göz yaşы yerdə qalmadı. Yeddi gülün tamamında Salam şahzadənin ürəyi partlayıb öldü. Leyli həm şad oldu, həm mə'yus. Şad

oldu ona görə ki, diləyi hasil olmuşdu, mə'yus oldu ona görə ki, Məcnunun intizarını çəkirdi.

Leyli bundan sonra ta buralarda dayanmayıb, ata mülkünə gəldi. Gördü ki, Məcnun boynunda zəncir bir ağaca bağlanıb. Leyli dedi:

- Ey mənim mehribanım, gəl, Leyliyəm.

Məcnun dedi:

- Sən Leyli deyilsən, Leyli mənim ürəyimdədi.

Belə deyəndə, Leyli ağlamağa başladı. Məcnun zəncirləri qırıb qaçmağa üz qoydu. Leyli onun fərağına daha davam gətirə bilmədi, zar-zar ağlayıb, üzüquylu düşdü. Onu yerdən qaldıranda gördülər ki, canını Məcnuna tapşırıb. Onun ölməyindən hamı qəmgin olub, Soltan Mahmuda lə'nət oxudular. Anası gəlir qızı Leylinin üstə saç yoldu, fəğan edib, ağlamağa başladı. Şəhər əhli səqirən-kəbirən yas keçirib, bu nakam qızı dəfn elədilər.

Zeyd tab gətirə bilməyib, göz yaşın axıda-axıda çöllərə düşdü, Məcnunu axtarmaqda olsun, eşit Məcnundan.

Məcnun Leylidən ayrıldıktan sonra özünü bir dağın dibinə verib, qurşağacan torpağa girmişdi, başını da bir çuxura sallayıb, o qədər ağlamışdı ki, çuxur yarıyacaq göz yaşı ilə dolmuşdu. Zeyd Məcnun binəvanı bu halda görüb dedi:

- Can qardaş, göz yaşını axıtmağın bicağı. Yazıq Leyli «Məcnun» deyə-deyə ömrünü sənə tapşırırdı.

Məcnun Zeyddən bu xəbəri eşidən kimi elə nalə çəkdi ki, dağ-daş lərzəyə düşdü. Ağlaya-ağlaya qalxıb dedi:

- Qardaş, məni qəbristanlığa apar.

Zeyd Məcnunu qəbristanına gətirdi. Məcnun ağlaya-ağlaya, dizin-dizin sürünə-sürünə əllərini qəbrə tərəf uzadıb dedi:

- Mənsiz məzara gedibsən! Elə vəfat bu imiş? Amma mən səndən ayrılmaram.

Sözünü qurtaran kimi üç dəfə «Leyli» deyib, üzü quylu onun qəbrinin üstünə yıxıldı. Zeyd gəlib onu qaldırmaq istəyəndə gördü canını sevgilisinə tapşırıb, gözlərini həmişəlik yumub.

Zeyd bu iki aşıq-məşuqun keçirdiyi günləri xatirinə salıb, Məcnunun başını dizinin üstünə aldı, bahar buludu kimi gözlərinin yaşını axıtmağa başladı. O biri tərəfdən şəhər əhli əhvalətə eşidib tökülüb gəldi. Hamı bu nakam aşıq-məşuq üçün yaşını axıtdı, qara geydi.

Adamlar bu həsrətkeşlərin hər ikisini bar qəbirdə dəfn eləyib, Soltan Mahmuda lə'nət oxudular. Onlar aşıqlı dünyada yox, qaranlıq məzarda biri-birinə qovuşdular.

Ustad aşıq bu dastanı aşağıdakı şikayətlə sona çatdırdı:

Ay fələk, sənün cövründən
Köçdü insan qalmaq.
Neçələri nakam öldü,
Çox növca van qalmaq.
Yar yarından ayrı düşdü,
Əhdü peyman qalmaq.
Kəlmənə bəli söyləyib,
Mətləb qanan qalmaq.

Nə xəstələr şəfa buldu,
Nə də loğman qalmaq.

Beş gün səndə mən dəyənin
Axırın biymar elədin.
Neçə-neçə Süleymanın
Taxtını tar-mar elədin.
Baisliklə ülfət qıldın,
Bir belə bazar elədin.
Hər kəsə ki, şərbət verdin,
Tezəcə zəhirmar elədin.
Pozuldu bağçalar, bağlar,
Soldu, gülşən qalmaq.

Mən zəhmindən xof elədim,
Didəm verdi qanlı yaş.
Sümüyümə lərzə düşdü,
Cismimdə yandı atəş.
Bu dünyada kim keyf sürdü
Söylə görüm başa-baş?
Zəhmətini mən çəkməkdən
Qara bağrım oldu daş.
Qəhrinə baş əyməkdən
Musada can qalmaq.

GəcİL

<http://Gajil.20m.com>